

ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ

ΕΤΟΣ 12ο
ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 118

ΜΗΝΙΑΙΟ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΛΕΣΧΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΑΓΟΥΣΤΟΝ
(ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2000)

Τι σημαίνει για τον Πόντο η Παναγιά Σουμελά

Η Παναγία Σουμελά είναι για τον Ποντιακό Ελληνισμό σύμβολο πραγματικό, χάρι στη θαυματουργή εικόνα της.

Με τις δύο λέξεις (Παναγία Σουμελά) ο Πόντιος δεν εννοεί ένα Μοναστήρι, εννοεί "Όλη την ιστορία του ορθόδοξου Ελληνισμού του Πόντου. Εννοεί τη δόξα, τη χαρά, τα δημιουργήματά του, τις θρησκευτικές του εξάρσεις, τις Εθνικές του επιτεύξεις, τα τραγούδια του, τους θρύλους του, το πνεύμα, την ψυχή και την καρδιά του.

Η Παναγία Σουμελά αντιπροσωπεύει για τον Πόντιο ότι η Αγία Σοφία για ολόκληρο τον Ελληνισμό.

Η εικόνα της Παναγίας Σουμελά αποτελεί σύμβολο, έμβλημα, ουσιαστικό και χειροποίητο.

Αν παύσουν να υπάρχουν στην ψυχή μας ο Παρθενώνας και η Αγία Σοφία τότε θα σβύσει μέσα μας και η Παναγία Σουμελά.

Διότι μέσα από τα χαλάσματά της δεν είναι μόνον οι ίσκιοι που πηγαίνονται, δεν είναι οι ψυχές οι άυλες εκείνων που σκέπασαν τα Άγια χώματα των βουνών της που προσεύχονται, είναι και εκείνες που γονατίζουν μπροστά στην γκρεμισμένη πόρτα του Ναού της και τη θρυμματισμένη Αγία Τράπεζα της.

Αν σύγισαν οι κομπάνες της που τάρρασαν τη σιγαλιά του δάσους και ξυπνούσαν την ψυχή των Ραγιάδων, τώρα χτυπούν άλλες για τη μεγάλη και αιώνια Δόξα της.

Και θα κτυπούν συνέχεια ώπου μια μέρα θα ανείξουν και πάλι οι πύλες

της για να δεχθούν, όπως και τότε, τους Χριστιανούς για να παρακαλουθήσουν τη Θεία Λειτουργία.

Γεώργιος Τσαλουχίδης
Υποπύραρχος ε.α.

ΕΚΚΛΗΣΗ ΤΟΥ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΗ"

Η νέα εμφάνιση του "Αργοναύτη" προκάλεσε ευνοϊκά σχόλια. Τα μηνύματα αυτά δεν αποτελούν μόνο πραγματική ικανοποίηση και ηθική αμοιβή των μόχθων και των θυσιών της Διεύθυνσης και των συνεργατών του "Αργοναύτη" αλλά και μέγιστη ηθική τόνωση για τη συνέχιση του έργου που αναλάβαμε, από καρδίας, πριν δώδεκα χρόνια.

Το συντελούμενο μέχρι σήμερα έργο, από τον "Αργοναύτη", θα μπορούσε να ήταν πλουσιότερο και πληρέστερο αν οι αγαπητοί συμπατριώτες μας δεν αδιαφορούσαν να συμβάλλουν στην προαγωγή του, με την πνευματική τους συμπαράσταση και προσφορά.

Επανελημμένα προέβη η Διοίκηση της Ευξεινού Λέσχης Βέροιας, όπως και η Διεύθυνση του "Αργοναύτη" σε σχετικές εκκλησίες, χωρίς να συγκινήσει εκείνους στους οποίους απευθύνονταν.

Είναι λυπηρό ότι, ύστερα από δώδεκα χρόνια ν' απευθύνομε την ίδια έκκληση. Κι αληθινά, η υπηρεσία που πρόσφερε ο "Αργοναύτης" στην περισυλλογή και τη διάσωση - διάδοση του λαογραφικού και ιστορικού υλικού υπήρξε μεγάλη.

Σημαντική ήταν ακόμη η γενικότερη ενημερότητα που πρόσφερε πάνω στα ποντιακά διαφέροντα.

Θα πρέπει να καταστεί το δημοσιογραφικό αυτό όργανο της Ε.Λ.Β. φωνή κι αντίλαλος της παλιάς και της νέας γενιάς των Ποντιών, εντύπωμα σπουδής και γνωριμίας της νεολαίας μας με τον πλούτο του ένδοξου παρελθόντος του χυλιοτραγουδημένου Πόντου. Αυτή ήταν και συνεχίζει να είναι η κατεύθυνση της πλεύσης του "Αργοναύτη".

Αυτή η επισκόπηση, αυτή η ενόραση και στόχασση για να ανέβει η ποιτική στάθμη του "Αργοναύτη" υπαγορεύεται από τους χτύπους της καρδιάς μας και από τον παλμό της ψυχής μας σαν Ποντιών, αλλά και από την ευθύνη που έχουμε για τις κατοπινές γενιές.

Από τούτη τη στήλη, στέλνομε σ' όλους τους αναγνώστες και τους συνδρομητές μας, ολόκαρδο αδελφικό πατριωτικό χαιρετισμό και τους ζητάμε να μας συμπαρασταθούν, με τη βεβαιότητα, ότι θα προσπαθήσομε να ικανοποιήσομε τις προσδοκίες τους.

Ιδιαίτερα στέλνομε μήνυμα συγχαρητήριο, ευγνωμοσύνης κι εκτίμησης ξεχωριστής, σ' όλους τους συνεργάτες του "Αργοναύτη" για τη μέχρι τώρα πολύτιμη συμβολή τους στην προσπάθειά μας αυτή.

Απευθύνομε θερμή έκκληση και ξαναζητούμε από τους παλιούς και νέους συνεργάτες, να μας στέλνουν την πνευματική συνεργασία τους.

Στα καλοπροαίρετα αισθήματα και τη γνωστή ποντιακή φιλοτιμία στηρίζομε την απρόσκοπτη πλεύση του "Αργοναύτη".

Γιάννης Μελεπιδής

Στον Αγιο Γεώργιο τον Περιστερεώτα ξύπνησαν μνήμες και ράγισαν καρδιές

Τριάντα χρόνια υπηρετούμε την παράδοση του Ποντιακού Ελληνισμού. Στο διάστημα αυτό, σαν εκπρόσωποι της Ευξεινού Λέσχης Βέροιας παρακολουθήσαμε και θέλαμε αξιολογήσαμε λογής - λογής εκδηλώσεις αδελφών Σωματείων της χώρας. Κάποιες παραμένουν ακόμη αοζώντνες στη μνήμη μας. Μεταξύ αυτών είναι και εκδηλώσεις υψηλού επιπέδου του Αγίου Γεωργίου Περιστερεώτα, οι οποίες πέρασαν σχεδόν απαρατήρητες.

Δυστυχώς η Πολιτεία προβάλλει κατά κόρον, συνήθως, τα μικρά και ασήμαντα. Αυτά που βλέπουν, αυτά που αποτυπώνουν τον ηθικό ιστό της κοινωνίας μας. Τα κανάλια της τηλεόρασης έχουν έρωτα με τα γήπεδα των βανδαλισμών και τα αίσχη της κοινωνικής διαφθοράς. Οι αναστροφές σε πρόσωπα των οποίων ο τρόπος ζωής ακτινοβολεί και φρονιματίζει αποτελούν εξάρση.

Για όλα αυτά έχουν και τα σωματεία μας μερίδιο ευθύνης. Κάποτε πρέπει ενωμένοι να διακηρύξομε μαχητικά εκείνο που μας αξίζει, εκείνο που ωφελεί. Μια άλλου είδους πολιτιστική πολιτική, ανάλογη των κρίσιμων περιστάσεων. Ας έρθομε όμως στο θέμα μας.

Αυτή την ώρα (20.8.2000) ο Άγιος Γεώργιος Περιστερεώτα αποδεικνύεται για μία ακόμη φορά ότι είναι άξιος της μεγάλης του αποστολής. Από κοινού με την Ομοσπονδία Σωματείων Ελλήνων Ποντιών στην Ευρώπη, πραγματοποιεί μία

εκδήλωση, το βαθύτερο νόημα της οποίας έχει τερπασίο ηθικό βάρος. Τιμούν με κάθε επισήμότητα τη μνήμη δύο διακεκριμένων Ποντιών, τον Γιάννη Ταιγιανίδη, καθηγητή Μετασβείου Πολυτεχνείου και του Γιάννη Παπαδόπουλου, Προέδρου Ομοσπονδίας Ποντιακών Σωματείων Γερμανίας.

Όποιος γνώρισε τους μακαρίτες δεν τολμά να μιλήσει για τους. Μόνο θυμάται και κλαίει. Το σπάνιο ψυχικό τους μεγαλείο και η πολύτιμη προσφορά τους ιδιαίτερα στον ποντιακό χώρο δεν περιγράφεται με λόγια. Ο γλυκύτατος και βοδυστόχαστος Γιάννης Ταιγιανίδης μάγευε με τον λόγο του. Πέρασε πολλές φορές τα σύνορα και κέρδιζε την απέραντη αγάπη του ξεπεπμένου Ελληνισμού. Τιμήθηκε με το αξίωμα του επίτιμου προέδρου της Ομοσπονδίας Ποντιακών Σωματείων Γερμανίας και το τίμησε με όλες του τις δυνάμεις.

Γιαυτό πύρινοι ήταν οι λόγοι και οι χαιρετισμοί, ιδίως των εκπροσώπων του απόδημου Ελληνισμού. Εξαιρετικά συγκινητική η εκδήλωση τιμής όπως ήταν αναμενόμενο. Τα θαυμάσια ακριτικά τραγούδια από τη χωριάδα της Ευξεινού Λέσχης Βέροιας και Κοζάνης, που τόσο λάτρευαν οι μακαρίτες, έδωσαν το κρέβισμα για άλλου είδους μνήμες. Αφού και τα χορευτικά συγκροτήματα του Σωματείου "Σέρα" της Ευξεινού Λέσχης Βέροιας, Χόρευαν χορούς που χόρευαν, κατά προτίμηση, οι τιμώμενοι νεκροί.

Αυτό που έγινε πάνω στον Περιστερεώτα δεν ήταν απλά ένα μνημόσυνο που θύμιζε θάνατο. Ήταν κάτι σαν τη ζωή. Με τις δύο προτομές που στήσανε πλάι - πλάι βγάλανε πάνω από τη Γη, στο φως, στον αέρα, ανάμεσα σε μας τους ζωντανούς, το απρόσιτο μεγαλείο και τα οράματα των δύο νεκρών για να τα κάνομε σύμβολα και σημεία μας.

Ο Γιάννης Ταιγιανίδης και ο Γιάννης Παπαδόπουλος πέρασαν στο χώρο των συμβόλων για να μας θυμίσουν

το χρέος. Δεν πέθαναν, ζουν μέσα στις ψυχές μας. Θερμά συγχαρητήρια στους διοργανωτές. Έδωσαν δύσκολες εξετάσεις και πήραν άριστα.

Έχουμε όμως την αίσθηση ότι οι δύο νεκροί είναι οι μεγάλοι αδελφοί. Η τιμή που τους αποδόθηκε ενώπιον διακεκριμένων ανθρώπων είναι μικρότερη της οφειλόμενης. Ευχάμοστε η πολιτεία να λύσει το μάτι της και να κάνει εκείνο που πρέπει, δίνοντας στο λαό μας φωτεινά παραδείγματα προς μίμηση.

Για το Δ. Συμβούλιο της Ευξεινού Λέσχης Βέροιας
Ο Πρόεδρος Ι. Μιχαηλίδης
Ο Γεν. Γραμματέας Μιχάλης Γερασμίδης

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

1. Τα στούδα θες να τρώγω

Μούχο, είπεν έναν ημέραν τον κουμπάρον ατ' ο Νικόλας της Κούσονος, έλα τέρεν που απέσ' πεσλαεύω τον μουχτερόν, άμα οράσον λες ατο σην κανάν.

Εγώ κι εσύ μοναχόν ας εξέρουμ' ατο και όντες τρανύν' και σπαζ' ατο, θα δίγω σε το ημ'σόν.

Πολλά κι' επήεν κι ο μουχτερόν τη Νικόλα έγκεν φτερά. Ο Μούχον δεν κ' ελογαρίασεν, επήεν επέρεν τον μουχτερόν και έσπαξεν ατο πα.

Όντες επήεν ο Νικόλας και εύρεν εύκαιρον την πεσήν, αμάν εδώκεν χαπάρ' την αστυνομίαν. Η αστυνομία ερώτεσεν τον Νικόλαν ποίος άλλος εξερεν που απέσ' έτον ο μουχτερόν.

Ο Νικόλας είπεν ο κουμπάρο μ' ο Μούχον μαναχόν εξερεν ατο, άμα εκείνος 'κι πιστεύω να εποίκεν ένα αίκον δουλείαν.

Εμείς, είπεν ο αστυνόμον, είμες υποχρεωμέν' να πάμε ευτάμε έρευναν.

Όντες επήγαν σ' οσπίτ' τη Μούχονος, είδαν ατον να λαϊζ' έναν μωρίων κουνίν. Ντο εξέρτε, ερώτεσεν ατον, για το μουχτερόν τη Νικόλα, γιαμ' επέρες ατο εσύ, γιατί εσύ μοναχόν εξερες που απέσ' εν; Εγώ, είπεν, πως θα εποίνα έναν αίκον δουλείαν.

Ορκίγουμε σ' αβούτο ντο ελάιζεν έτον ο μουχτερόν. Η αστυνομία που να υποψιάσκειται πως ο Μούχον ελάιζεν τον μουχτερόν κι επεκέει επέρεν και όρκον.

2. Έναν πεντοχίλιaron μανάχον

Ο Κάκον ο χαβιτσάνον άμον 'κι είχεν τον καιρόν ατ' κι επήεν στον γιατρόν τον Χουζαρτσίδην να εξεταέται.

- Διάτρε, είπεν ατόν, αβούτα τα ημέρας άμόν 'κι είμαι καλά, για εξετασον με, ας τερούμε ντο ίνεται;

Η ΜΑΤΣΟΥΚΑΤΣΑ 'Σ Ο ΚΙΡΕΝΙΝ

- Ντο έεις, ερώτεσεν ατον ο γιατρόν.
- Ντο έχω εσύ θα λες μ' ατό, είπεν ο Κάκον.
Αστό εξετασον ατον κι ύστερα ο Κάκον ερώτεσεν: Διάτρε, ντο εύρες με; - Μώρε Κάκο, δεν 'κι εύρα σε, έναν πεντοχίλιaron μαναχόν εύρα σο μικρόν την τσόπα σ'.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

1. Μούχος = Μιχαήλ
2. πεσλαεύω = ανατρέφω
3. μουχτερός = γουρούνι
4. άμα οράσον = αλλά πρόσεξε
5. και σπα' ατο = και το σφάξω
6. πεσή = παχυντήριο
7. αμάν εδώκεν χαπάρ' = αμέσως ειδοποίησε
8. λαϊζ' έναν κουνίν μωρίων = να κουνάει μια κούνια για μωρά
9. γιαμ' = μήπως
10. τα στούδα θες = τα κόκαλά του
11. ντο λαϊζώ = που κουνώ
12. Άμον κι είχεν τον καιρόν ατ' = σαν να μη ένωθε καλά
13. Ας τερούμε ντο ίνεται = να δούμε τι γίνεται
14. ντο έεις = τι έχεις
15. αστό = αφού
16. κοκκύμελον = κορόμηλο
17. κερεντή = κόσα
18. κοσαροπούλ = κοτόπουλο
19. νουσάκας = κοτούλες
20. κωδωνίζω = κουδουνάω
21. λάχταν = λάκτισμα
22. λεγγύνω - λεπταίνω
23. λεχούσα = λεχώνα
24. λογγόζιν = λόγγος
25. λοής = λογής
26. ήντινος = όπου
27. όντες = όποτε

Τ' ΕΛΛΕΝΙΚΟΝ Η ΣΗΜΑΙΑ

Γεννήθηκα στο Νοβοροσίσκ. Όταν κατέπλεε στο λιμάνι ελληνικό πλοίο κατέβαινα με τους γονείς μου στην προκυμαία. Θυμάμαι, ώρες ολόκληρες καμάρωνα σιωπηλώς, με την παιδική μου ψυχή πλημμυρισμένη από μυστική ευφροσύνη, την γαλανόλευκη σημαία μας να κυματίζει στην πρύμνη του πλοίου.

Θα ήμουνα περίπου οχτώ χρονών. Δοκίμαζα μια συγκλονιστική αίσθηση σ' ολόκληρο το κορμί μου για πατρίδα, σημαία, γενικά.

Όταν μεγάλωσα και διάβασα σελίδες της ένδοξης ιστορίας μας, συνειδητοποίησα ότι για μας τους Έλληνες οι πατριωτικές αρετές είναι "θεία κλήση", εκ γενετής στολίζουν τον ψυχικό μας κόσμο.

Ηλίας Τσιρκινίδης

ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΟ

Συγχαίρουμε τον υιό μας Ματθαίο Τσαχουρίδη που πήρε επάξια το πτυχίο μουσικών σπουδών από το πανεπιστήμιο Goldsmith του Λονδίνου και του ευχόμαστε ολόψυχα καλή σταδιοδρομία και καλή συνέχιση των σπουδών του για την απόκτηση τίτλου μεταπτυχιακών σπουδών στο ίδιο πανεπιστήμιο.

Επίσης εκφράζουμε τις θερμές ευχαριστίες και την ευγνωμοσύνη μας προς τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη μας κ. Παντελεήμονα διότι με υποτροφία της Ιεράς Μητροπόλεως το όνειρο του παιδιού μας έγινε πραγματικότητα.

Οι γονείς

Σταύρος Τσαχουρίδης
Φρειδερίκη Τσαχουρίδου

Σημ. "Αργοναύτη": Με τη σειρά του και ο "Αργοναύτης" εύχεται στον αγαπητό μας Ματθαίο Τσαχουρίδη, υγεία και καλή σταδιοδρομία.

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

Συλλογή +Φ. Κτενίδη

- Που κι νουνίζ' όνταν κάθετα θαμάσκειται όνταν σκούται. (Για εκείνους που δεν σκέπτονται τα συνεπείας των πράξεών των).
- Τ' άλογο σ' όμπου κι θα πιν νερόν Τη κάκου μη σύρτς άτο. (Σε μέρος όπου δεν μπορεί να πιει νερό τ' άλογο, (π.χ. σε πηγάδι) μην το πας του κάκου).
- Ξένον άλογον που καβαλκεύ' αγλήγορα κατηβαίν'... (Για 'κείνους που επιχειρούν τ' αδύνατα)
- Με τα ξένα φτερά ατόσον πετάς... (Για κείνους που επιτυχαίνουν προσωρινά, με ξένα μέσα)
- Τ' αδελφια όνταν ετάβιζαν οι παλαοί εσέρουσαν... (Για κείνους που ελπίζουν οφέλη από την διαμάχην φίλων)
- Ο κόσμον εχαλάουτον, κ' η
- γραία εξεροχτενίουτον. (Για κείνους που αδιαφορούν για τα γινόμενα ολόγουρά τους)
- Οβγόν που κλέφτ' κοσάραν πα κλέφτ. "Εξ όνουχος τον λέοντα".
- Ξένον πόνον, Ξένον όρομαν (Για όσους δεν αντιλαμβάνονται την θέση των άλλων.)
- Άλλος τρώει και σπάν', κι άλλος τερει και σπάν'... (Για την άδικη κατανομή των αγαθών)
- Π' αγληγορεί ν' άρχονταίν' συγερά σην εφτωχίαν
- Μη κλαίς κιφάλ ντο έπαθες κλάψον ντο θα παθάνεις
- Ο Θείο μ' είσεν άτο κ' η θεία μ' επεθύμανεν από
- Ση χαμελέτεν που μεν' θ' αλευρούται.

Στις 14 Σεπτεμβρίου

Ποντιακή βραδιά στο γήπεδο της Πατρίδας

Ο Πολιτιστικός Σύλλογος Πατρίδας "Ευστάθιος Χωραφάς", στα πλαίσια των πολιτιστικών εκδηλώσεων "Ημαθιώτικα 2000" διοργανώνει "Ποντιακή βραδιά" την Πέμπτη 14 Σεπτεμβρίου στο γήπεδο της Πατρίδας.

Το "ποντιακό γλέντι" θα πλαισιώσουν οι γνωστοί πόντιοι καλλιτέχνες:

Τραγουδι: Στάθης Νικολαΐδης, Σταύρος Σαββίδης
Λύρα: Γιώργος Ατματζίδης, Γιάννης Σανίδης

Ο Σύλλογος, κατά την διάρκεια της εκδήλωσης, θα προσφέρει παραδοσιακές νοστιμιές.

ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΤΗΣ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΛΕΣΧΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ
ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γωνία 16ης Οκτωβρίου - Διός

Τηλ. (0331) 28.356 - Βέροια - ΤΚ 59100

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΜΕΛΕΤΙΔΗΣ

Οικονομολόγος - Συγγραφέας

Θουκυδίδη 2 - Τηλ. (0331) 25.282

Βέροια (ΤΚ 59100)

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ

ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γωνία 16ης Οκτωβρίου - Διός

Τηλ. (0331) 28.356 - Βέροια - ΤΚ 59100

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

1.000 δρχ.

ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΑΦΟΙ ΠΑΤΣΙΚΑ Ε.Ε.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 10 - ΤΗΛ. (0331) 66.913 - 61.160

FAX (0331) 66.979

Αποφράδες χρονολογίες του Ελληνισμού

Γράφει ο
Χρήστος Χ. Μαρμαρίδης

Η μοίρα του περιούσιου λαού της ανθρωπότητας, του Ελληνισμού, τη γλώσσα του οποίου επέλεξε ο Θεάνθρωπος ως εργαλείο, για τη διάδοση και επιβολή της διδασκαλίας του, είναι παράλληλη με το μαρτύριό του. Σωτήριο έτος 1453 μ.Χ., πέφτει η πρωτεύουσα της Βυζαντινής αυτοκρατορίας που επί χίλια χρόνια μεσουράνησε, καταυγάζοντας το μεσαιωνικό σκοτάδι που βασιλεύει στην ανθρωπότητα.

Ο Ελληνισμός μέσω της ποντιακής μούσας δεν το βάζει κάτω αλλά δίνει ελπίδες και στον άγιο Άγιαννε έπαρ υπαρμόνην, έπαρ' παρηγορίαν, οι Έλληνες γερούν, ανθούν και πάλι φέρουν κι άλλα".

Σωτήριο έτος 1461 μ.Χ., πέφτει η πρωτεύουσα - αυτοκρατορία της Τραπεζούντας των Κομνηνών... Το πάθος των τουρκανικών καταγωγής επήλυδων τούρκων δεν κορέστηκε από την πρώτη άλωση, ήθελε και τη δεύτερη μετά 8 ολόκληρα χρόνια πολιορκίας. Έτσι, με την προσφιλή μέθοδο των οσμανιτών, άνδρες, γυναίκες, παιδιά πωλήθηκαν στα σκλαβοπάζαρα της Ανατολής και της Ευρώπης, όσο γλίτωσαν.

Σωτήριο έτος 1919 (19-5-1919), επακόλουθη νέο πογκρόμ στον Ελληνισμό της

Μικρασίας, ανατολικής Ρωμυλίας, Θράκης, πόλεις του Ευξείνου Πόντου, με σφαγές, εξορίες του λευκού θανάτου, βιασμούς, βασανισμούς σωματικούς - ψυχολογικούς, απάνθρωπες σφαιριότητες, ανδραποδισμούς.

Ο συρμαγιάς της νέας τουρκίας από το αιμάτινο αυτό μακελλείο είναι οι 350.000 πόντιοι μάρτυρες μέσα από πορείες ανείπωτες οδύνης στο μεσοχέιμνο, που για την καταγραφή στην ιστορία, ο σφαγίας του Ελληνισμού, από τις πανάρχαιες κοτίδες του είναι ο ΚΕΜΑΛ ΑΤΑΤΟΥΡΚ με όργανό του συνειδητό στο κυριαρχικό εν ψυχρώ σφάξιμο Ελλήνων, βάζοντας σε ενέργεια το επιτελικό σχέδιο της κυβέρνησής του με στρατιωτικές συμβουλές του Γερμανού πασά αρχιστρατήγου Liman von Sanders.

1923, η συνέχιση της "θεάρεστης" κατά το Κοράνιό τους πράξης της δολοφονίας και εν ψυχρώ εκτέλεσης των "απίστων" για να δούνε τον Παράδεισό τους οι Τούρκοι, και μέσα στο 1923, έτος υπογραφής της Συνθήκης της Λωζάνης, αθετώντας την υπογραφή της, ακόμα και κατά την ανταλλαγή των πληθυσμών.

Σωτήριο έτος 1955, ίδιο πάντα το τουρκικό μένος κατά του γηγενούς ελληνικού στοιχείου στο γεωγραφικό "χώρο" τους σήμερα, επιτυχαίνουν να τρομοκρατήσουν το Ελληνικό στοιχείο της ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ, ΙΜΒΡΟΥ, ΤΕΝΕΔΟΥ με νέο σύγχρονο πογκρόμ, που στρέφεται κατά της ζωής και ακεραιότητας των Ελλήνων και των περιουσιών τους, με ιδιαίτερη μανία κατά των θρησκευτικών μας συμβόλων, των εκκλησιών και των τάφων

των πατριαρχών μας, πετυχαίνοντας τον στόχο τους να φύγει ο ανθών ελληνισμός των 150.000 ψυχών, στην πατρίδα Ελλάδα, αφήνοντας την περιουσία του εκεί.

Σωτήριο έτος 1974 - Κύπρος. Ο ΑΤΤΙΛΑΣ δεν κάνει διάκριση, αρκεί να είναι ο στόχος Έλληνας, στους οποίους επιτίθεται, σκοτώνει, βιάζει, καίει, απάγει 2000 Ελληνοκυπρίους στα βάθη της Ανατολής μέχρι σήμερα αλύτρωτους, προς δόξαν της "Χριστιανικής Δύσης", του ΟΗΕ, UNESCO, ΝΑΤΟ, ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ, ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ (ασχολούμενων δυστυχώς περί όλων των "καταπιεζομένων" λαών της Κεντρικής Αμερικής, Ανατολής, Δύσης, ΚΟΥΡΔΩΝ, ΑΡΜΕΝΙΩΝ, πλην των Ελλήνων καταπιεζομένων π.χ. σήμερα, των αγνοουμένων 2000 Ελληνοκυπρίων, των Βορειοηπειρωτών που αποδεδειγμένα καταπιέζονται, της γενοκτονίας των 50.000 Ελλήνων της ΕΣΣΔ το 1937 - 1938 κ.λ.π., κ.λ.π.). Γίνονται, ίσως, για να είμαστε, δίκαιοι, κάποιες υποτονικές γραφικές διαμαρτυρίες, άσφαιρες, αδρανείς, χωρίς σφρίγος, χωρίς ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης των λαών, χωρίς πιέσεις σοβαρές στα διεθνή όργανα με κινητοποίηση, με μαζικές συγκεντρώσεις, με απαίτηση). Απλώς φαντάζομαι αυτόν τον βαρύνουπο τιλοφορούμενο "διεθνή" θεσμό σαν μία "ελίτ" ορισμένων ανεξάρτητων δρώντων προ-

σώπων χωρίς υποδομή, χωρίς αγκάλιασμα μαζικό ανθρώπων, με ζεστασιά, με επιμονή, με απαιτήσεις για την επικράτηση του δικαιώματος κάθε ανθρώπου να ζήσει ειρηνικά στους γεωγραφικούς χώρους επιλογής του, σε όλη την παγκόσμια οικογένεια πάνω στη γη).

Η ΤΟΥΡΚΙΑ παραμένει στα ίδια ιδεολογικά μιστίβα που διαγράφει το κοράνιο του μουσουλμανικού κόσμου, όπως οι Ιουδαίοι παραμένουν στον ιουδαϊκό νόμο με αποκλίσεις με την παλαιά διαθήκη, η οποία όμως αναμορφώθηκε με τη διαθήκη που άφησε ο ίδιος ο θεάνθρωπος που βασικά όλοι οι νομικοί θεσμοί, δημόσιοι - ιδιωτικοί, διαμορφώθηκαν, βελτιώθηκαν, επιβλήθηκαν, επηρεασμένοι από τη νέα διαθήκη που είναι το απαύγασμα της εν βίω δικαιοσύνης.

Καλοί είναι οι παλαιοί νόμοι και θεσμοί αλλά πρέπει στην πορεία να εκσυγχρονίζονται, να εξανθρωπίζονται, να γίνονται ευέλικτοι για να γίνουν έτσι αποδεκτοί από το νέο άνθρωπο με τις νέες αντιλήψεις και γνώσεις του. Το κοράνιο όταν γραφτηκε ήταν ίσως για τον τότε μουσουλμάνο καλό, καθοδηγητικό, θρησκευτικό, επωφέλες, που μπόλιαζε, ίσως, σταθμισμένους και αστάθμητους παράγοντες του εγκληματισμού του "πρωτόγονου" θρησκευτικά σπαθού του, όπως και η παλαιά διαθήκη.

Σήμερα όμως δεν μπορούμε να διδάσκουμε σε θρησκευτικά βιβλία "θάνατος στους απίστους για να μπούμε με τα τσαρούχια στον παράδεισο", ούτε "οφθαλμόν αντί οφθαλμού".

Όλα αυτά τα θρησκευτικά "πιστεύω" πέρασαν ανεπιστρεπτή, με την ισότητα των ανθρώπων, ανδρών - γυναικών, βάζοντάς τους, η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ, στο ίδιο ζύγι είτε Χριστιανούς, Μουσουλμάνους, είτε άλλες θρησκείες που πρεσβεύουν εκατομμύρια συνανθρώπων μας.

Την ΤΟΥΡΚΙΑ τη θέλει ο ελληνικός λαός γείτονα και φίλη χώρα με τα νέα δεδομένα τα σύγχρονα του νέου ανθρώπου, αν αφήσει τη μάχαιρα και τη σπάθη και αρπάξει στα χέρια της το αλέτρι χωρίς φανατισμούς και δογματισμούς, που επέμεινε να διαχυθούν αμφιμερώς με επακόλουθο την επάνοδο στον πρωτογονισμό του "HOMO NOMINI LUPUS".

- "Ποντιακή Εστία", τεύχος 82/1990.

ΚΑΠΕΤΑΝ ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

Γεννήθηκε το 1895 στο χωριό Σαρτουβάν του Αταπαζάρ. Ήταν φυγάδικός του τουρκικού στρατού και κρυβόταν στα βουνά, συνεργαζόμενος με τους Τσερκέζους (Κιρκάσιους). Διέθετε στην αρχή μόνο δύο όπλα! Γρήγορα όμως κατάφερε να συγκροτήσει ένα σώμα από 500 ενόπλιους! Με υπαρχηγούς τους: 1) Σταύρο Ευθυμιάδη (βουλευτή του Νομού Πέλλης, διαμένοντα εις την Κωνσταντίαν Αλμπανίας και θανόντα προ τριετίας), 2) Χρήστο Ταχτσόγλου, 3) τον Κυριάκο Παπαδόπουλο, 4) τον Λάζαρο Τσαρακλίδη, 5) το Λεόντιο Σουλταίδη, 6) το Σάββα Σουλταίδη, 7) το Σταύρο Σουλταίδη, 8) τον Κωνίνο Ιωσηφίδη, 9) τον Κυριάκο Ιωσηφίδη και 10) το Σαρηγιαννίδη.

Ο Καπετάν Βαγγέλης, μετά την εκτέλεση από τους Τούρκους των 80 ατόμων περίπου του χωριού Κρασλί και την πυρπόληση των σπιτιών μέσα στα οποία έκαψαν και τις οικογένειες που τα κατοικούσαν και μετά τις επιδρομές, τους φόνους και τους βασανισμούς των γύρω χωριών, κατάφερε να συγκεντρώσει όλους τους Έλληνες που κρύβονταν στα βουνά της περιοχής Καραβούνι, από 12 συνο-

λικά χωριά, και να τους οδηγήσει, προστατευόμενός τους με το σώμα των επίλεκτων πολεμιστών του, σώους ύστερα από πορεία 5 ημερονυκτίων, στη Νικομήδεια, όπου υπήρχαν τμήματα του ελληνικού στρατού (1920) στα οποία και τους παρέδωσε. Υπολογίζεται ότι οι διασωθέντες Έλληνες χάρη στον οπλαρχηγό καπετάν Βαγγέλη Φωτιάδη ξεπερνούσαν τους 10.000!!

Ηρωικός κι αδίστακτος, πολέμησε σκληρά τους Τούρκους τσέτες, τζανταρμάδες και στρατιώτες ως την ημέρα του ξεριζωμού των ποντίων συμπατριωτών του, συνεργαζόμενος με τους Κιρκάσιους (Τσερκέζους) αντάρτες, που πολεμούσαν επίσης ενάντια

στους Τούρκους.

Σημ. "Αργοναύτης": Αφιερώνεται στους συμπατριώτες του της Νέας Νικομήδειας Ημαθίας, που ξέρουν να κρατούν τις παραδόσεις μας.

Ταξιδεύοντας στον Πόντο

+ Κ. Βροχόπουλου

Αυγουστή σα '22 εχτάστα να πάω στον Πόντον. (Σον Πόντον τον ανάσπαλτον και τον ευλογημένον, στον Πόντον τον Ελληνικόν, τον Λιβσοκεπασμένον!). Σον Πόντον ντο εφέκαν τα' εμετέρ πριν 72 χρόνια, όσοι επρόφτασαν και έφυγαν απότε.

Ευλογημένα χώματα, ευλογημένα τόπια.

Απές σα χώματα, 'αθε άρθωπος φυτρών. Ας σο Ζουγκουλτάκ (Ποντοηράκλεια) ως την Χόπαν και ας στην Εμορφοτραπεζούνταν ως την Κιμισχανάν, το Ερζιγκιάν, το Ερζερούμ, το δυσωμένον και καταπράσινον την Τάγιαν, την Κερασούνταν, την παντέμορφον την Τρίπολιν και την Ορτούν, την Σαμφούντα, την Σινώπην και την Ούνγιαν.

Την εμορφάδαν και το κάλλος και όλεν την ευλογιάν ο Θεόν εδώνεν' στα άπλαν δίπλαν. Η Παναγία Σουμελά, ο φάρον τη ορθοδοξίας, ακόμαν στεκ ολόρθα χαλαμένον ας σα βάρβαρα χέρια των άπιστων απότε που εντώκαν, ετσάκωσαν και έκαψαν και εμεις αδά στην Ελλάδαδαν κρατούμε τα τουρκικά τα τζαμιά, και όχι μόνον κι χαλάνοματα, αλλά διορθώνοματα και φογούμεν να κρούομε απάν.

Τα τουβάρια μονάχαν επέμναν ολόρθα στην Παναγίαν για να μαρτυρούν την κακίαν' ατουν. Το σπέλεν ολολήμαυρον τσουρανεάν ας σον κπανόν που εφτάν ως τα εκατόν μέτρα και λείχνε όλεν το όρος Μελά, ως την κορφήν. Αμαν κι εν μονάχον η κακία των άπιστων. Εν και η ανεντροπία τ' εμέτερον που πάγνε απ' αδά ας στην Ελλάδαδαν τεά να προσκυνούε! Πάγνε ελέπνε τα αγιογραφίας απάν σα λιθάρια που είναι εφτακοσίων χρονών, και αρχινούν με τα μαχαίρια και εβγάλεν τα' ομάτια ας σα εικόνας για να εφτάγνατα νουσάδες (φυλαχτά), για να φυλάτ' ας η Παναγία!! Και άναβα από δίχως εντροπήν γράφνε και το όνομαν' ατουν!!

Αδά και πολλά καιρόν το τουρκικόν η κυβέρνηση πολεμά να μαζεύ χρήματα ας στην UN-ESKO για να διορθώνατο και να εκμεταλλεύετατο τουριστικά και λέει πως το μοναστήρ κινδυνεύ να κρεμιάται!! Ατό εν τρανόν ψέμαν. Αν κρεμιάται όλεν το ραχίν, απότε ημπορεί να κρεμιάται και η Παναγία.

Ατοίν, αγαπητοί φίλοι, θέλνε να χτίζνε τα κελία και να βάλνε απες κρεβάτια και να τοπλαεύνε παράδες! Ατό εν τω ζόρν' ατουν.

Αγαπητοί φίλοι. Για άλλα ερχίνεσα να γράφω και άλλα γράφω. Για τον Πόντον θέλω να

λέγω σας. Για τα χωριά και τα πολιτείας, για τα σχολεία και τα εκκλησίας θέλω να γράφω σας ντο επέμναν ισουζκα και έρημα. Τα εκκλησίας, άλλα εποίκαν στα τζαμιά, και άλλα εποίκαν' στα μαντρία και αποθήκας, και τα άλλα κρεμιγμένα και μονάχον ολίγα τουβάρια επέμναν ολόρθα.

(Ο Χάρον εντώκεν το καγάν και έβαλεν τη βρούλαν,

Μαύρον σκοτιάν και ζιντάν κι εχάσεν' στα ούλα).

Ποία ν' αφήνω και ποία να λέγω σας ας ατα ντο είδαν τα' ομάτια μ'. Αν λέγω σας για τα σχολεία μουν, εκείνα πα το ίδιον τύχην είχανε. Μονάχον το Φροντιστήριο τη Τραπεζούντας κρατούν' ατο άμον Γυμνάσιον και Λύκειον και εμπροστά στην πόρταν γράφτ.

(ΜΙΛΙ ΕΚΙΤΙΜ ΜΠΑΛΝΙΣΙ ΤΡΑΠΖΟΝ ΑΝΑΤΟΛΟΥ ΛΙΣΕΣΙ)

Σχολείον της Ανατολής.

Πορπατείς σα σοκάκια τη Τραπεζούντας, και έμπρας που πάγνε καλατσιέβνε ποντιακά!!

Εί κειτί!! Αν έξαραν απ' απότε κιαν το ελληνικόν η πολιτική, ντο εχάσεν η Ελλάδαδαν όνταν εφέκαν τ' εμετέρ εκείνα τα ευλογημένα χώματα, ατώρα κι θα εκαλάτσεβαν. Εχάσαμε έναν Ελλάδαδαν κι άλλο. Αν έξεραν και τεάμ (οι σύμμαχοι εμουν) το κακόν ντο εποίκαν σο ελληνικόν το έθνος, και ολίγον να εντρέπουν για τ' από ντο εποίκαν στην Ελλάδαδαν (άμαν που να ευρήκνατο την εντροπήν); Ατώρα την Ελλάδαδαν κι θα εποίνα' ατο μασκαράν σοι τουρκαντίων τα στόματα.

(Τ' εκκλησίας ερήμωσαν τα' οσπίτια εκαρακώθαν, και οι αποθαμέν' εμουν βαθέα επαραχώθαν).

Ανάθεμα τοι αίτιους που εξερίζωσαν εμας ας σα τόπα μουν. Έναν μόνο λέγω σας. Αν αξιών' τσας ο Θεόν και πάτε σον Πόντον, τιδέν κι θα ζελεύεταν ας σον παράδεισον ντο είδετεν καμίαν, και κανείς κι εκλώστεν απ' εκεί να λέει μας ντο σύλεγον εν.

Αν πάτε και ελέτε τον Πόντον, απότε θα εγροικάτεν ποίον εν ο παράδεισον.

Αναμνήσεις

Στα χωριά μας κάθε περιστατικό γινότανε τραγούδι και έτσι μετεδίδετο από χωριό σε χωριό. Μια κοινότητα χωριών της περιοχής κατοικείτο μόνο από χριστιανούς που οι συχνές επιγαμίες μεταξύ των δημιουργούσαν στενές σχέσεις και συχνότερες επαφές.

Στην Ήμερα θεωρούσαμε πολύ καλούς γείτονες τους κατοίκους των χωριών "Παρτήν", Βαρενού, Κρωμ, Μόχορα, Λιαρί, ακόμα και τη Χάκαξα και είχαμε πολλούς στενότετους συγγενείς στα χωριά αυτά.

Τα παρακάτω είναι ιστορίες σε στίχους όπως κυκλοφορούσαν την εποχή εκείνη. Πολλοί από τους στιχουργούς είναι επώνυμοι. Γιατί ήταν ονομαστοί με στιχοπλοκικό τάλεντο. Μια απ' αυτούς ήτο και η Ευγενή τ' Οικόνομου (συμπεθέρα μας) από τη Βαρενού.

Να μερικά δικά της:

Η Βαρενού, η Βαρενού
έναν κουτόπον σπέρτα
Πατούλαμ σα παράθυρα
και σα ψηλά τ' οσπίτια

Αναφέρεται στο κλέψιμο και ακολούθως στο γάμο μιας όμορφης κόρης της Βαρενού που έγινε παππαδιά. Ζει ακόμη στη Δράμα:

Εμίνια τα έργα τα σ'
κι' όλια με τα μαγείας
πασκί εσέν πα κίγεβεν
γεντσιάν τη Παναγίας

Αναφέρεται σε κάποια αντιδικία για την κατοχή τριφυλλέωνος.

Τη Κρωμ επέρεν άψιμον
τη Σιαμανάντων βρούλαν
η Τσελλγίνα κλαιγ' (κλαίει)
και λεγ',
την Λαμπρήν θέλω γούναν

Αυτό είναι αυτονόητον

Ελεγαν ακόμη:

Π' εθέλεσεν κι' επέθανεν
σην γην χαράν εποίκεν.
Για τους αυτοκτονούντες.

Και της ίδιας όμως δεν της χάριζαν κάστανα.

Ήταν κοντή και παχουλή και της τραγούδισαν:

Τη Κόνομου η Ευγενή
και η Παπαδοπού'λα
Λαΐσκειται και πορπατεί
αρ' άμον χαλκοπούλα
Τη Τοχλάβας ο Γιορίκας
με τ' άσπρον την κουκούλαν
έσυρεν να κρούγ' το πουλί
κ' εντώκεν την Σαούλαν
Ανώνυμο.

Πρόκειται για πραγματικό περιστατικό. Η Σαούλα αυτή ήτο συννυφάδα της μητέρας της Αναστασίας.

... Και τα δικά μου συγχαρητήρια!..

Δεν έχω, βέβαια, την τιμή να γνωρίζω από κοντά τον Βεροιώτη συγγραφέα και κοινωνικό παράγοντα κ. Γιάννη Μελετίδη, αλλά τον γνωρίζω (και μάλιστα πολύ καλά!) από τα γραπτά του κείμενα, που αποπνέουν αγάπη για τον Πόντο μας και την όμορφη Βέροια. Και φυσικά "γεύομαι" κι εγώ (όπως και οι συντοπίτες και συμπατριώτες του) την ασίγηστη πνευματικότητά του, που "αγκαλιάζει" ποντιακά και βεροιώτικα (ημαθιώτικα, καλύτερα) θέματα!

Δύο περιπτώσεις (η μία με το τελευταίο του βιβλίο για τον "Νεολιθικό Οικισμό της Ν. Νικομηδείας Ημαθίας" και η άλλη με την εκλογή του στο αξίωμα του Αντιπροέδρου στην Εφορεία της Δημόσιας Βιβλιοθήκης Βέροιας έδωσαν αφορμή στην Διοίκηση του Ευξείνου Λέσχης Βέροιας να του απευθύνει δημόσια τα συγχαρητήριά της!

Σ' αυτά, ας προστεθούν τώρα και τα δικά μου συγχαρητήρια, διότι ο κ. Γιάννης Μελετίδης είναι, όντως, πρόσωπο λίαν αξιόλογο στον τομέα του!

Φίλε και συμπατριώτη Γιάννη, εύχομαι από καρδιάς να έχει χρόνους και υγεία και να "εισπράττεις" πάντοτε τέτοια εύσημα, τα οποία πράγματι αξίζεις! Ως ποντιακής καταγωγής που είμαι και ως λάτρης των γραμμάτων απολαμβάνω - των όποιων προσπαθειών σου - πνευματικών και σωματειακών.

Πάντα άξιος και τέτοιες προσπάθειες!

ΑΝΔΡΕΑΣ ΕΛ. ΤΑΤΑΡΙΔΗΣ
ΖΑΚΥΝΘΟΣ

Σημ. "Αργοναύτη": Ξεχείλισμα αγάπης κι εκτίμησης το παραπάνω δημοσίευμα του πολύτιμου συνεργάτη του "Αργοναύτη" κ. Ανδρέα Ελ. Ταταρίδη. Σε ευχαριστώ, από καρδιάς, αγαπητέ συμπατριώτη μου.

Εύχομαι η Παναγία Σουμελά να σε έχει πάντα καλά. Ακόμα σου μεταφέρω και τις ευχαριστίες της Δ/σης του "Αργοναύτη" για τις συνεργασίες σου, που αποπνέουν γνήσιο ποντιακό άρωμα και χρώμα.

Souvenir de Trébizonde. Danse nationale "Loze."

Éditions Carouli Frères photog. Trébize. No. 14.

Ελληνες της Τραπεζούντας, στις αρχές του αιώνα, χορεύουν τον Πυρίχιο χορό (ή Σέρα). Πανάρχαιος Πανελλήνιος Πολεμικός Χορός.

Την πρώτη του περιγραφή την έχουμε από τον Ξενοφώντα όταν το 400 π.Χ. βρέθηκε στην Τραπεζούντα με τους Μύριους καθ' οδόν προς τη θάλασσα.

Χορευόταν στην αρχαία Ελλάδα, στα μικρά και μεγάλα Παναθήναια, από τους Κουρήτες στην αρχαία Κρήτη, από τους Κορύβαντες στη Μικρά Ασία και από τους Πόντιους.

(Παραγωγή: "Πρωτοβουλία για το Ποντιακό ζήτημα - ΤΡΑΠΕΖΟΥΣ Θεσσαλονίκη").

Από τις παραδόσεις του Ποντιακού Ελληνισμού:

ΚΡΥΠΤΟΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

+Ευρηπίδη Χαμινιδή

Η μπόρα έχει περάσει, αλλά θυμωμένα κυλούν τα θολά νερά του ποταμού, δίπλα από το μεγάλο χωριό, που απλώνεται στον εύφορο κάμφο. Είναι τουρκικό το χωριό, φρεσκοπλυμένο από το χορταστικό λουτρό, χαιρείται τώρα την ευλογία του ήλιου και στεγνώνει γοργά, βυθισμένο στη μακαριότητα της ευτυχίας του.

Δεν ήταν, όμως, πάντα τουρκικό. Σε παλαιότερη εποχή, τότε που το σημερινό Ερζερούμ λεγόταν Θεοδοσοπούλη, είχαν κτισθεί δίπλα στον Ακαμή ποταμό, στην άκρη του ευφόρου εκείνου οροπεδίου, λίγα σπίτια από οικογένειες Ακριτών του Βυζαντινού Κράτους.

Αργότερα, με την κατάληψη της αυτοκρατορίας του βυζαντίου, Τούρκοι ήρθαν κι εγκαταστάθηκαν στα ελληνικά χωριά και ανάγκασαν τους κατοίκους του ν' αλλαξοπιστήσουν με τη φωτιά και το σίδερο και να δεχθούν το μωαμεθανισμό.

Από εκείνη την ημέρα, σίγησε και η καμπάνα της μικρής εκκλησιάς και στους τέσσερις αιώνες και περισσότερο που πέρασαν από τότε, δεν απέμεινε πια

ούτε σαν καλή ανάμνηση η χριστιανική καταγωγή των πρώτων κατοίκων.

Στεγνώνει, λοιπόν, το τουρκικό χωριό ύστερα από την μπόρα, ενώ στα καφενεία οι ηλικιωμένοι Τούρκοι, καθισμένοι σταυροπόδι σε μαλακά στρωσίδια, ρουφούν ηδονικά τους ναργιλέδες τους και διηγούνται εύθυμες ιστορίες.

Εξαφνα, σπαρακτικές φωνές ακούγονται από το μέρος του ποταμού, δύο μικρά Τουρκόπουλα, παίζοντας στην όχθη, έπεσαν στο ποτάμι και τα πήρε το ορμητικό ρεύμα.

Μια γυναίκα που είδε το ατύχημα έβγαλε τις φωνές και ξεσήκωσε τον κόσμο.

Το καφενείο άδειασε στη στιγμή. Όλοι οι θαμώνες έτρεξαν κατά το ποτάμι και μαζί με όλους και ο μουχτάρης του χωριού - ο πρόεδρος της κοινότητας - όπως θα λέγαμε εμείς.

Μάταιος κόπος! Το ένα από τα δύο παιδιά, ένα αγόρι 5 χρονών, είχε ήδη πνιγεί, όταν έφτασε η βοήθεια και το άλλο, συνομηλικό του, δεν είχε πια ανάγκη από βοήθεια, αυτό τα κατάφερε να φτάσει μόνο του στην όχθη, λίγο παρακάτω από το σημείο του ατυχήματος. Ήταν βρεγμένο ως το κόκκαλο, αλλά έβλεπε το μαζεμένο πλήθος χαμογελαστό, σα να μην είχε γίνει τίποτε το σπουδαίο.

Ο μουχτάρης το πήρε στην αγκαλιά του και άρχισε να το χαιδεύει.

- Πως τα κατάφερες παιδί μου και γλί-

τωσες; έλεγε και ξανάλεγε. Μπράβο! Εσύ θα γίνεις σωστός άνδρας! Θα φοβήθηκες, όμως, πολύ, έτσι δεν είναι;

- Καθόλου! αποκρίθηκε ο μικρός, δε φοβήθηκα καθόλου. Με κρατούσε η μητέρα του Θεού στην αγκαλιά της και μ' έσπρωχνε σιγά - σιγά στην ακροποταμιά.

Ο μουχτάρης έγινε περιεργός.

- Η μητέρα του Θεού, είπες; Και που την έβρεις εσύ τη μητέρα του Θεού;

- Την ξέρω! Την έχουμε στο σπίτι μας, ζωγραφισμένη σ' ένα σανίδάκι.

Μια υποψία γεννήθηκε από την απάντησή του μικρού στη σκέψη του μουχτάρη.

- Πάμε να μου τη δείξεις κι εμένα, λέγει στο Τουρκόπουλο.

- Πάμε.

Σε λίγο έφτασαν στο σπίτι, όπου βρίσκονταν μόνον η γιαγιά και η μητέρα του μικρού ο πατέρας του έλειπε.

Οι δύο γυναίκες δεν είχαν ιδέα από το ατύχημα και με μεγάλη έκπληξη και απορία παρατηρούσαν τον επίσημο επισκέπτη.

Η έκπληξή τους όμως, έγινε τρόμος μεγάλος, όταν είδαν το παιδί τους να του δείχνει μια μικρή πόρτα στον τοίχο του εσωτέρου διαμερίσματος του σπιτιού και να του λέγει:

- Να, εδώ μέσα είναι. Ανοίξε να δεις...!

Οι γυναίκες έκαμαν τότε μια κίνηση προς τα εκεί, για να εμποδίσουν τον μουχτάρη, μα εκείνος είχε κιόλας ανοίξει την πορτούλα.

Και τότε, ένα θέαμα καταπληκτικό παρουσιάστηκε στα μάτια του. Σε ένα μικρό και σκοτεινό δωμάτιο, δίχως κανένα παράθυρο, ένα καντήλι έκαιε μπροστά στο εικόνασμα της Πανα-

γίας. Ευωδία από θυμίαμα, ξεχύθηκε την ίδια στιγμή από τον κρυφώνα και γέμισε τα ρουθούνια του Τούρκου που ρούφηξε ηδονικά το άγνωστο γιαυτόν άρωμα.

Οι γυναίκες, παγωμένες από τον τρόμο, δεν είχαν τη δύναμη ν' αρθρώσουν λέξη και μόνον τα μάτια τους, στυλιωμένα στην εικόνα, έστελναν θερμή παράκληση, σιωπηλή ικεσία προς τη Θεομήτορα, να τις βοηθήσει στη δύσκολη εκείνη κατάσταση.

Αφηνός όμως κι εκείνος στεκόταν μπροστά στο εικόνασμα, ο μουχτάρης, ο φανατικός Τούρκος που ποτέ ποτέ δε θα μπορούσε να φανταστεί ότι θα έκαμνε στο χωριό του τέτοια ανακάλυψη.

Το γλυκύτατο βλέμμα της Παναγίας, με το Θείο Βρέφος στην αγκαλιά της του είχε κάμει ανέκφραστη εντύπωση.

- Αυτή είναι η μητέρα του Θεού που με κρατούσε στα χέρια της. Την είδες; είπε ο μικρός με φωνή χαρούμενη, λες και είχε κάμει κατόρθωμα.

Οι γυναίκες έπεσαν τότε στα πόδια του μουχτάρη κι άρχισαν να τον παρακαλούν.

- Μη μας κάμεις κακό, εφέντη πολυχρονωμένο, κι εμείς θα παρακαλούμε την Παναγία να σε φυλάγει πάντα καλά...

- Όστε είσατε χριστιανοί! επρόφερε αργά.

- Ναι! Δεν πειράζουμε, όμως κανένα. Ακολουθούμε την πίστη των πατέρων μας, όπως την πήραν κι εκείνοι από τους δικούς τους πατέρες. Μη μας κάνετε κακό, εφέντη!

Ο μουχτάρης στάθηκε μερικές στιγμές ακόμη σιωπηλός. Επειτα, με φωνή σιγαλή σαν να ήθελε ν' ανακοινώσει κάποιο μυστικό, λέγει στις γυναίκες:

- Μη φοβάστε! Προσέχετε, όμως μην πείτε κι εσείς σε κανένα, ότι ήρθα στο σπίτι σας και είδα αυτό που είδα. Και κάπου - κάπου θα σας στέλνω λίγο λάδι να βάζετε στο καντήλι, πρόσθεσε, ενώ προχωρούσε προς την έξοδο του σπιτιού.

Αυτόνομη Αυτοκρατορία πάσης Ανατολής - Ιβήρων και Περαιτίας (κριμαίας)

Η πατρίδα των γονέων μας, ο Πόντος, που σήμερα είναι πατρίδα του νόστου, του πόνου και της σιωπής, συνυπήρξε με τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία στην ανατολική εσχιά της και επιβίωσε ως αυτόνομη αυτοκρατορία για 257 συναπτά έτη, όταν η Κωνσταντινούπολη έπεσε στα χέρια των Σταυροφόρων στα 1204 μ.Χ. Η αυτόνομη αυτοκρατορία της Τραπεζούντας διαδραμάτισε το δικό της ιστορικό ρόλο, κράτησε ψηλά τη σημαία της φυλής και συνέχισε τη μεγάλη αποστολή του Βυζαντίου, ως συνέχεια του ελληνικού πνεύματος.

Μετά την τέταρτη Σταυροφορία και το διασπομό της βασιλείουσας, ο Νικηφόρος Παλαιολόγος παρέδωσε την αρχή στον Αλέξιο Χαμινιά, γιό του Ανδρόνικου, ο οποίος μαζί με τον αδελφό του Δαβίδ, ίδρυσε την περί ου ο λόγος αυτόνομη αυτοκρατορία Τραπεζούντας, που έζησε από το 1204 - 1461 μ.Χ.

Μόλις το 1280 μ.Χ. ο Ιωάννης Β' Τραπεζούντιος συμφώνησε με τον Παλαιολόγο Κωνσταντινουπόλεως, ώστε ο αυτοκράτωρ της να διατηρεί τον τίτλο: "Βασιλεύς και αυτοκράτωρ Ρωμαίων", ενώ οι ηγεμόνες του Πόντου αρκέστηκαν στον τίτλο: "Χριστώ τω Θεώ πιστός βασιλεύς και αυτοκράτωρ πάσης Ανατολής - Ιβήρων και Περαιτίας (Κριμαίας), ο Μέγας Χαμινιάς".

Μετά τη συμφωνία αυτή, ακολούθησε η θρησκευτική συμφωνία, κατά την οποία ο Μητροπολίτης Τραπεζούντας αναγνώρισε το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως ως κεφαλή της Ανατολικής Ορθόδοξης.

Ακόμη, καθορίστηκε το έμφίλημα του δικέφαλου αετού να διατηρεί ο αυτοκράτορας, ενώ τον μονοκέφαλο ο αυτοκράτορας Τραπεζούντας.

Για τον Πόντο μας και την Τραπεζούντα ακού-

σανε τα Ελληνόπουλα από τον Ξενοφώντα στην Κύρου Ανάβαση, όταν οι στρατιώτες του, χαμένοι στα πυκνά δάση του Παρναδρη, αναψώνησαν το περίφημο Θάλαττα - Θάλαττα, μόλις αντικρύσαν τα γαλανά νερά του Εύξεινου Πόντου και σε ανάμνηση έστησαν στη Θήχη το μνημείο της σωτηρίας του. Ήταν το 400 π.Χ.

Τα επόμενα λόγια για τον Πόντο άκουσαν οι Έλληνες της Μητρόπολης από τον Ιωάννη Ζερβό, στα 1919, όταν στο Φιλολογικό Σύλλογο Αθηνών, στον Παρνασσό, περιέγραφε το δράμα του Ποντιακού Ελληνισμού, ύστερα από επίσκεψή του εκεί, ως εκπρόσωπος του Ελ. Βενιζέλου. Είπε μεταξύ άλλων και τα εξής:

"Αν η αρχή της Ελληνικής Αναγέννησης ήταν στα Καλάβρυτα και στο Μεσολόγγι και ο μέσος αυτής σταθμός στον Ψηλορείτη, το τελείωμα προόρισται να είναι στην ηρωική Άμισό και στην παλιόφωτο Τραπεζούντα".

Την ίδια περίοδο ο Γ. Παπανδρέου προσφωνών ποντιακό ακροατήριο είπε:

"Είναι προνόμιον να είστε πρόσφυγες. Στα μάτια σας βλέπω τον γλυκύν νόστον. Θέλετε να επανέλθετε στη γη των πατέρων, την οποίαν εγκαταλείψατε σφραδάζοντες.

Εκεί όλα, ο ουρανός και η γη και η θάλασσα είναι ελληνικά!.. Και από τους παλμούς σας και από την βουήν των ανέμων και τους ρυθμούς των κυμάτων το μήνυμα φτάνει εκεί.

Εμεις οπίσω' θα κλώσκουμε, σ' έμορφα τα στερέα".

Όνταρα ανίσταν νοσταλγών...

Χρήστος Ι. Αναστασιάδης
"Ποντιακή Λυρά", τεύχος 62/1996

ΠΟΝΤΙΑΚΑ ΠΕΝΘΗ

Γιάννης Αληχανίδης

(1910 - 2000)

Την 1η Ιουλίου 2000 έφυγε από κοντά μας, από τη ζωή, ένας ακάμης της παλιάς ποντιακής φρουράς. Ένα ακάμης από τα λίγα ιδρυτικά μέλη της Ευξείνου Λέσχης Βέροιας, που απόμειναν. Έπεσε κι άλλο δέντρο της ευσάνδρης Σάντας, ο γιατρός ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΛΗΧΑΝΙΔΗΣ. Ο θάνατος επέλεκται μελών της ποντιακής οικογένειας αφήνει ένα δυσαναπλήρωτο κενό στο μέτωπο της ξεριζωμένης γενιάς κι έτσι σιγά σιγά στερεύει η ζωντανή πηγή πληροφοριών του αλησμόνητου Πόντου. Και ο ασίμητος ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΛΗΧΑΝΙΔΗΣ θυμόταν πολλά από το δράμα του ξεριζωμού.

Η αγάπη του για τον αξεχαστο Πόντο τον έφερε κοντά στην Ευξείνου Λέσχη που για πολλά χρόνια πρόσφερε από καρδιάς, ως μέλος Διοικητικών Συμβουλίων, στο στοχείο της καταγωγής του.

Παρέμεινε σ' όλη του τη ζωή αθεράπευτος νοσταλγός των πατρικών και ένας γαλήνιος κι ανοιχτόκαρδος άνθρωπος με ιδιαίτερη προσφορά στην Εθνική Αντίσταση και στον πάσχοντα συνάνθρωπο. Είχε την απεριόριστη αγάπη και έχαιρε βαθιάς εκτίμησης απ' όλους τους συμπατριώτες και συμπολίτες του.

Τα δένδρα πεθαίνουν άρτια. Ο Σανταίος ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΛΗΧΑΝΙΔΗΣ πέθανε άρθιος. Εκπλήρωσε στο ακέραιο το καθήκον του ως γιατρός, ως πατριώτης, ως άνθρωπος, ως Πόντιος.

Ας είναι ελαφρό το χώμα που σκεπάζει τον ασίμητο ΓΙΑΝΝΗ ΑΛΗΧΑΝΙΔΗ.

Αιώνια του η μνήμη
Γιάννης Μελετιδής

Μαύρα χρόνια

Μουζαρέτ Καρς

Του Θεόδωρου Φελεκίδη

Στην Ποντοκώμη Κοζάνης, μία παρέα γερόντων, που κατάγονταν από το Μουζαρέτ του Καρς κάθονται και αναπολούν την πατρίδα τους.

Η συζήτηση τους έχει μεταφέρει στο έτος 1918 έτος φόβου και τρόμου για τους κατοίκους του Καρς, που έμειναν απροστάτευτοι μετά την αποχώρηση των Ρωσικών στρατευμάτων, λόγω του εμφυλίου πολέμου που είχε η Ρωσία.

Οι χριστιανοί έμειναν απροστάτευτοι στη βούληση των Τούρκων Αχαλίδων (τσέτες) οι οποίοι έσφαζαν, βίαζαν και λήστευαν τους κατοίκους του Καρς και μάλιστα τον καιρό εκείνο πιο πολύ τους Αρμένιους που αν τύχαινε και έπεφταν στα χέρια τους το λιγότερο που μπορούσε να τους συμβεί ήταν ο θάνατος (Λέγω το λιγότερο γιατί όπως θα διαπιστώσετε παρακάτω, πράγματι υπάρχουν και χειρότερα που μπορεί να πάθει ο άνθρωπος). Η αξία της ζωής του χριστιανικού πληθυσμού για τους Τούρκους ήταν πιο υποβαθμισμένη και απ' αυτή τη ζωή των ζώων.

Συνέβησαν την εποχή εκείνη θηριωδίες που η ανθρώπινη φαντασία δεν μπορεί να τις συλλάβει. Τα θυμούνται μόνο οι άνθρωποι που τα έζησαν και τα είδαν. Αυτοί συχνά αναφέρουν "για τα μαύρα τα καιρούς και τα μαύρα τα ημέρας", που να παν και πίσω να μη γυρίσουν. Όσοι επέζη-

σαν από την λαίλαπα αυτή, κυνηγημένοι και με την ψυχή στο στόμα, ήρθαν και εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα και επιδόθηκαν στη βελτίωση των συνθηκών της ζωής τους και της μόρφωσής τους, δεν έπαψαν όμως να αναφέρονται στα γεγονότα που πέρασαν, που αν και τους φέρνουν πόνο και πίκρα θεωρούν καθήκον τους να τα διηγούνται και στους νεότερους, σαν μνημόσυνο στη μνήμη των θυμάτων.

Έτσι και η παρέα των φίλων μας που την αποτελούσαν ο Νικόλας τη Κατακάλ,

ο Γιάννης τη Πατούλ, ο Στύλον τη Τσουκαλά, η Δεσποινή τη Καντζά, η Μαρία τη Κασκαμάν και η Μάρθα τη Καντζά, θυμήθηκαν τη δολοφονία του Κεβόρ, πριν περίπου 70 χρόνια, παιδιά, τότε ηλικίας 10-15 χρονών.

Έτος 1918 χειμώνας, το χιόνι σαν κατάλευκο σεντόνι σκεπάζει τα πάντα εκτός από ένα μέρος του χωριού Μουζαρέτ, όπου συγκεντρώθηκαν τα παιδιά και παίζουν το προσφιλέ τους παιχνίδι "σφαίρες" αφού η περιοχή ήταν γεμάτη από

αυτές και ο καιρός δεν τους επέτρεπε να παίξουν άλλα αγαπημένα τους παιχνίδια όπως ο Κούλις ή η Τσαλτίκα.

Χαρούμενα ακούγονταν οι φωνές των παιδιών, ώσπου από το βάθος του δρόμου φάνηκαν καβαλάρηδες. Τα παιδιά σταμάτησαν το παιχνίδι και συγκέντρωσαν τα βλέμματά τους πάνω στο τσούρμιο που ερχόταν και όταν διέκριναν ότι επρόκειτο περί Τούρκων Αχαλίδων... έντρομα φώναξαν "Τούρκοι είναι, φύγετε". Λαχνασμένα φτάσανε στα σπίτια τους και αφού βεβαιώθηκαν ότι όλοι μπήκαν μέσα τράβηξαν τους σύρτες και με αγωνία από τα παράθυρα παρακολουθούσαν την πορεία των Τούρκων, για να δουν ποια θύρα θα κλάψει.

Οι Τούρκοι πήγαν προς τη γειτονιά του Πουλέκ. Εκεί περικύκλωσαν ένα σπίτι, το σπίτι του Κεβόρ του πεταλωτή, Αρμένιου στην καταγωγή, που από την Αλεξάνδρα του Καρς ήρθε να κατοικήσει το Μουζαρέτ για ασφάλεια, μια που όλοι οι κάτοικοί του, 750 τον αριθμό ήταν Έλληνες. Οι Τούρκοι μπήκαν μέσα στο σπίτι του και ευτυχώς εκείνη τη στιγμή έλειπε η γυναίκα του μαζί με το παιδί τους και τον αδελφό του. Τον άρπαξαν και αφού τον γύμνωσαν άρχισαν να τον χτυπούν αλύπητα. Οι οδυνηρές κραυγές και τα παρακάλια του Κεβόρ ακούγονταν στο χωριό από άκρη σε άκρη, αλλά δυστυχώς δεν υπήρχε δυνατότητα βοήθειας από κανέναν. Το χωριό ήταν άοπλο και όποιος τολμούσε να βοηθήσει θα είχε και αυτός την ίδια τύχη.

Έτσι, οι Τούρκοι ήταν ελεύθεροι να ικανοποιήσουν τα κτηνώδη αισθήματά τους. Εβγαλαν από τις θήκες τις κάμες τους και άρχισαν να ανοίγουν τσέπες πάνω στο γυμνό σώμα του άτυχου και απροστάτευτου Κεβόρ και μέσα στους θύλακες αυτούς έριχναν αλάτι. Κατόπιν τον έβγαλαν έξω από το χωριό στην περιοχή

Τσόρμε όπου είχαμε το Χουζάρ (πριόνι) τον ξάπλωσαν πάνω σε έναν κορμό δένδρου και με τα σπαθιά τους άρχισαν να κόβουν τα χέρια και τα πόδια του. Τι θα σκεφτόταν άραγε ο δύστυχος και πώς να πιστέψει ότι και οι άνθρωποι αυτοί είναι πλασμένοι από τον Θεό και γεννημένοι από Μάνα;

Αφού του έκοψαν τα άκρα σήκωσαν τα σπαθιά τους και με όσο μίσος είχαν τα έμπηξαν μέσα στα μάτια του Κεβόρ. Οι Τούρκοι ευχαριστημένοι πλέον ότι...εκτέλεσαν το καθήκον τους προς την πατρίδα αυξάνοντας τον αριθμό των θυμάτων, πήραν το σώμα του άτυχου και πήγαν το ψευτοέθαψαν επιφανειακά σε ένα χωράφι.

Όταν μετά δύο χρόνια ο Μουζενετιδής από το Μερτινίκ πήγε να οργώσει το χωράφι του θείου του του Κασκαμάν, το νι έπιασε στο σώμα του νεκρού Κεβόρ και το έβγαλε στην επιφάνεια.

Ο άτυχος Μουζενετιδής δεν ήξερε την ιστορία της δολοφονίας, δεν ήταν προετοιμασμένος και αντικρύζοντας το μακάβριο αυτό θέαμα λιποθύμησε. Ετρεξαν οι Μουζαρετλήδες, τον συνέφεραν αλλά του έμεινε ένας φόβος για παρόμοιες περιπτώσεις.

Τότε συνιστούσαν ότι όταν κανείς φοβηθεί, θα πρέπει να τον πάνε στα μνήματα και να τον ξαπλώσουν πάνω σε έναν τάφο μέχρι να συνέλθει ή θα έπρεπε να μονάσει (ξενυχτήσει) στο νεκροταφείο. Έτσι κι έγινε και συνήλθε ο Μουζενετιδής.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση στον Πόντο

Του Γιάννη Μελετιδή

Η υποδούλωση του Πόντου στους Τούρκους δημιούργησε στον Ποντιακό λαό την ανάγκη για μία καλύτερη οργάνωση. Απ' αυτήν την οργάνωση ξεκινούσε ο δρόμος για επιβίωση και εθνική αντίσταση. Έτσι, σ' όλα τα μαύρα χρόνια της τουρκικής κυριαρχίας, σε κάθε πόλη και χωριό του Πόντου, δημιουργήθηκαν αυτοτελείς ελληνικές κοινότητες.

Την εξουσία σ' αυτές τις κοινότητες την ασκούσε η Τοπική Αυτοδιοίκηση κατά τρόπο δημοκρατικό και ανεπηρέαστο, όσο ήταν δυνατόν, από την τουρκική διοίκηση.

Οι κάτοικοι εξέλεγαν το "Μουχτάρη" - "Γούμπασην" πρόεδρο και τους "Αζάδες" (συμβούλους), καθώς κι άλλα σεβάσματα πρόσωπα, τη δημογεροντία (προεστούς).

Η εκλογή των προσώπων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης γινόταν μέσα στις εκκλησίες και μετά το τέλος της λειτουργίας ή στα σχολεία. Έτσι η συμμετοχή του λαού στις "εκλογές" ήταν μεγαλύτερη, αν σκεφθούμε ότι ο εκκλησιασμός, κυρίως τις Κυριακές, ήταν καθολικός. Η τουρκική διοίκηση, απλώς επικύρωνε την εκλογή και

τους αναγνώριζε για αρχές του χωριού.

Ο Μουχτάρης και οι Αζάδες ήταν υπεύθυνοι για ζητήματα που αφορούσαν τις υποχρεώσεις του χωριού έναντι των τουρκικών αρχών. Τέτοια θέματα ήταν η στρατολογία, η κατανομή και είσπραξη των φόρων, ο εφοδιασμός του τουρκικού στρατού με τρόφιμα, οι αγγαρίες κ.λ.π.

Για θέματα εσωτερικά του χωριού, αρμόδιοι ήταν οι Δημογέροντες κι ο Μουχτάρης. Αυτοί κυβερνούσαν το χωριό με τη βοήθεια του ιερέα και του δασκάλου. Τα δύο αυτά πρόσωπα ασκούσαν επιρροή στο λαό. Ο μεν ιερέας αποτελούσε τον ηθικό παράγοντα, ο δε δάσκαλος τον πνευματικό.

Η συμβολή και των δύο υπήρξε ανεκτίμητη και ο ποντιακός λαός τους ανέβασε σε ηγετικές κοινωνικές φυσιογνωμίες.

Στις πόλεις ηγετική κοινωνική και εθνική φυσιογνωμία ήταν ο Επίσκοπος. Τεράστια ήταν η θρησκευτική, εθνική και κοινωνική προσφορά των Επισκόπων, που έφτανε μέχρι αυτοθυσίας για το ποίμνιό τους. Ήταν εθνικοί φάροι.

Ακόμα, για τους Δημογέροντες μπορούμε να προσθέσουμε ότι, κατά ένα τρόπο, αποτελούσαν και τη δικαστική αρχή του χωριού. Σ' αυτούς απευθύνονταν οι κάτοικοι, για να λύσουν τις διαφορές τους, κτηματικές, κληρονομικές, ηθικής τάξης κ.α.

Με μεγάλη υπευθυνότητα απέδιδαν το δίκαιο, συμβίβαζαν ή τιμωρούσαν. Η τιμω-

ρία ήταν συνήθως πρόστιμο ή και αποπομπή του φταίχτη από το χωριό. Τα τουρκικά δικαστήρια τα απέφευγαν και μόνο όταν ήταν υποχρεωτικό πήγαιναν σ' αυτά. Τα τουρκικά δικαστήρια ήταν γνωστό πόσο μεροληπτικά ήταν και εύκολα στη διαφθορά της δωροδοκίας.

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, σ' όλα τα προβλήματα των κατοίκων ήταν παρούσα η Τοπική Αυτοδιοίκηση. Διοίκησε με περίσκεψη και με γνώμονα το εθνικό συμφέρον. Διαφύλαξε με πάθος την εθνική παράδοση. Στους δύσκολους εκείνους χρόνους προστάτεψε τον ελληνικό πληθυσμό. Ήταν ένας θεσμός που καταξιώθηκε στην συνείδηση του ποντιακού λαού.

Η Ρωμανία
κι' αν επέρασε
ανθεί και
φέρει κι' άλλο

Χρονικό της μεγάλης εξορίας των χωριών της περιοχής Απέσ' Νομού Σεβαστείας

Αφήγηση από τον κ. Λάζαρο Παπαδόπουλο στον Κώστα Κορκοτιδή

Στις 11-6-1996 επισκέφθηκα τον αγαπητό μου γείτονα Λάζαρο Παπαδόπουλο, από τους τελευταίους επιζώντες πρόσφυγες της Μικρασιατικής Καταστροφής του 1922. Με την ευκαιρία αυτή τον ρώτησα τι θυμάται από την μεγάλη αυτή περιπέτεια.

Ο μπάριμα Λάζαρος, σαν να 'θελε να φύγει ένα βάρος από πάνω του, άρχισε να διηγείται περιληπτικά γεγονότα, πότε - πότε διακοπόμενος από μένα για να του κάνω ερωτήσεις.

Η εντολή να ξεσηκωθούν τα δεκαέξι χωριά της Σεβαστείας, κατά την εκτίμηση του γράφοντος, πρέπει να έγινε από τον Κεμάλ πολύ πριν από την κατάρρευση του μετώπου του 1922. Κατ' άλλους πρόσφυγες, όπως άκουγα παλιότερα, η εξορία κράτησε τρία χρόνια, δηλαδή πιθανότατα η εξορία ξεκίνησε το 1919 - 1920.

"Όταν δόθηκε η εντολή να ξεσηκωθούμε από τα χωριά μας - 16 συνολικά της περιοχής Σεβαστείας - ήμουν εννέα χρόνων. Θυμάμαι πως, όταν ήμουν μικρός, την ημέρα των Βαίων πηγαίναμε στα σπίτια και ψέλναμε "Βάγια Βάγια του Βαγιού κ.λ.π.". Εχω σχεδόν την εικόνα όλου του χωριού στη μνήμη μου και θυμάμαι όλα τα σπίτια.

Πρώτος σταθμός της εξορίας ήταν το Χαρπούτ (όπου πέθανε ο παππούς σου, μου είπες). Εκεί μείναμε σχεδόν ένα χρόνο φιλοξενούμενοι σε σπίτια Τούρκων, δουλεύοντας για ένα ξεροκόμματο. Αν δε δουλεύαμε δε μας έδιναν ούτε ψιχούλα. Σημαντική βοήθεια στην πόλη μας πρόσφεραν οι Αμερικανοί.

Ο επόμενος σταθμός ήταν το Ντιαρπεκίρ (όπου σήμερα γίνονται οι συγκρούσεις με τους Κούρδους, πρόσθεσα). Εκεί μείναμε λίγο καιρό, περίπου 15 μέρες. Ήταν μία πόλη με τείχη γύρω - γύρω κι είχε τρεις εισόδους απ' όπου έμπαινε ο κόσμος.

Από εκεί φύγαμε ξανά και βγήκαμε στους δρόμους. Βρεθήκαμε στη Συρία, η οποία ήταν υπό γαλλική κατοχή. Εκεί για πρώτη φορά είδαμε τρένα, στα οποία μας επιβίβασαν οι Γάλλοι και φάσαμε στο Χαλέπι.

Στην πόλη αυτή υπήρχαν πάρα πολλοί Χριστιανοί Αραβες, που μας βοήθησαν σημαντικά κι είχαν μάλιστα κι εκκλησία. Στο Χαλέπι κατασκευάσαμε σε τρύπες μέσα στο βουνό. Τις τρύπες τις ονόμαζαν μέγαρας, και δημιουργήθηκαν από τις πέτρες που κουβαλούσαν για να οικοδομήσουν τα σπίτια τους.

Από το Χαλέπι μεταφερθήκαμε στη Βηρυττό, τη σημερινή πρωτεύουσα του Λιβάνου, η οποία ήταν υπό γαλλική κατοχή. Κι εκεί υπήρχαν πολλοί Χριστιανοί που μας βοήθησαν αρκετά. Υπήρχαν ακόμη και πάρα πολλά μοναστήρια και μας παρακαλούσαν να μείνουμε εκεί για πάντα. Πολλοί εγκαταστάθηκαν στα μοναστήρια αυτά, αλλά κι αυτοί έφυγαν μαζί μας κατά την αναχώρηση, αφού όλοι ήθελαν να γυρίσουν στην Ελλάδα.

Το ελληνικό κράτος έστειλε καράβια στη Βηρυττό, τα οποία και μας παρέλαβαν, για να μας φέρουν στην Ελλάδα. Πρώτος σταθμός ο Αγ. Γεώργιος Πειραιά. Εκεί μας υπέβαλαν σε αποκλεισμό, καραντίνα. Θυμάμαι μικρό παιδί μου έρχονταν το νερό με τη μάνικα. Από τον Πειραιά μεταφερθήκαμε στο Καραϊσκάκη Θεσσαλονίκης, όπου μας έβαλαν μέσα σ' ένα στρατόπεδο. Από εκεί πλέον άρχισαν να δημιουργούνται επιτροπές, οι οποίες επισκέπτονταν διάφορα χωριά, από τα οποία οι Τούρκοι δεν είχαν φύγει ακόμη.

Πάρα πολλοί εγκαταστάθηκαν σε διάφορα μέρη. Ολόκληρα συγγενολόγια προτιμούσαν να πάνε μαζί, όπως ήρθαν από τον Πόντο, να μείνουν σ' ένα χωριό. Εμείς ήρθαμε σε σημερινό χωριό Κλειτός, το οποίο στα τούρκα λεγόταν Χαϊταρλί.

Υπήρχαν περίπου 60 - 70 οικογένειες Τούρκων. Οι πλούσιοι Τούρκοι είχαν διάφορα σπίτια και τα περισσότερα χωράφια. Πάρα πολλά σπίτια είχαν επιταχθεί και στους κατοκίσιμους χωρους διέμεναν χωριστά οι Τούρκοι και χωριστά οι Έλληνες πρόσφυγες.

Το εξήντα τοις εκατό (60%) της παραγωγής από τα χωράφια τη χρονιά εκείνη δόθηκε στους πρόσφυγες και το σαράντα τοις εκατό (40%) στους Τούρκους.

Στο σημείο αυτό ρώτησα και πάλι πως ήταν το χωριό μας τότε. Κι ο κυρ Λάζαρος απάντησε: "Υπήρχαν τρία τζαμιά μέσα στο χωριό.

Οι Τούρκοι διέμεναν σε μαχαλάδες, όπου ήταν ολόκληρες οικογένειες από ένα συγγενολό, παππούς, πατέρας, αδέρφια, παιδιά κ.λ.π.

Νερό για τις διάφορες ανάγκες παίρναμε από τα πηγάδια, μερικά υπάρχουν ακόμη και σήμερα. Τα νεκροταφεία των Τούρκων, τα λεγόμενα μεζάρια, δεν ήταν σ' ένα μέρος, αλλά κάθε μαχαλάς δέχεται και το δικό του.

Τους νεκρούς νεαρής ηλικίας, τους έβαζαν χωριστά, ενώ υπήρχαν και νεκροταφεία στον αυλόγυρο των σπιτιών, πιθανόν για τους χατζάδες.

Με τους Τούρκους ζήσαμε σχεδόν ένα χρόνο, ώπου έφυγαν κι άρχισε πλέον η διανομή των χωραφιών στους πρόσφυγες Πόντιους".

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

Φωτιάδης Γεώργιος

Φωτιάδης Γεώργιος. Συγγραφέας, ο μέγιστος των Ποντίων. Γεννήθηκε στην Κρώμη το 1873 (ή το 1827) και ήταν το τεράστιο από τα πέντε παιδιά της Ζαφείρας και του Κωνσταντίνου Φωτιάδη. Τελείωσε το σχολείο της ενορίας Μεταμόρφωσης της γενετειράς του και στη συνέχεια φοίτησε στο Φροντιστήριο της Τραπεζούντας, εργαζόμενος για να βγάλει τα έξοδά του.

Στο διάστημα της φοίτησής του στο Φροντιστήριο, ζούσε μαζί με τον μεγαλύτερο αδελφό του, Γιάννη. Τα οικονομικά του ίδιου και της οικογένειάς βελτιώθηκαν, μόνον όταν αποφοιτώντας από το Φροντιστήριο ο αδελφός του διορίστηκε δάσκαλος.

Το 1892 ήρθε στην Ελλάδα για να σπουδάσει νομικά στο Εθνικό Κοποδιστριακό Πανεπιστήμιο της Αθήνας. Η Κοινότητα Τραπεζούντας του χορήγησε ένα μικρό βοήθημα. Για να βελτιώσει τα οικονομικά του, ταυτόχρονα παράδιδε ιδιωτικά μαθήματα.

Στο 1896 πήρε το πτυχίο της νομικής με άριστα. Τον επόμενο χρόνο κατατάχθηκε εθελοντής στον ελληνικό στρατό (στο σώμα του Σμολένσκ) και συμμετείχε στον άδοξο ελληνοτουρκικό πόλεμο της ίδιας χρονιάς, τραυματίστηκε μάλιστα στην ωμοπλάτη στο Σαραντάπορο. Πόλεμσε ακόμη στην Κρήτη (1907).

Πριν από τον πόλεμο του 1897 είχε μεταβεί στην Ιταλία για να κάνει το διδακτορικό του (στο ρωμαϊκό δίκαιο), στο πανεπιστήμιο της Πάντοβας. Η κήρυξη όμως του πολέμου τον ανάγκασε να αφήσει στη μέση τις μεταπτυχιακές σπουδές του.

Το επόμενο έτος επιστρέφει στην Τραπεζούντα και το 1899 μαζί με τον αδελφό του Γιάννη, φεύγουν για τη Ρωσία και εγκαθίστανται στο Βατούμ.

Στη συνέχεια πηγαίνουν στην Πετρούπολη και στη Μόσχα, όπου - με τη μεσολάβηση και της βασίλισσας Ολγας - καταφέρνει να του χορηγηθεί η άδεια άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος για την πόλη του Βατούμ.

Ο ασυμβίβαστος χαρακτήρας του, όμως, και οι κοινωνικές αντιλήψεις του γρήγορα τον ωθούν να εγκαταλείψει τη δικηγορία. Αλλωστε, από το δικηγορικό επάγγελμα είχε διάφορες θλιβερές εμπειρίες από τα κρατούντα στην Αθήνα της Δεληγιαννικής εποχής. Ένα άλλο κίνητρο για την εγκατάλειψη της δικηγορίας ήταν η έφεσή του προς τη συγγραφή. Για να εξασφαλίσει τα προς το ζην, εργάζεται στις εμπορικές επιχειρήσεις Θεμιστοκλή Γρηγοριάδη, στο Βατούμ.

Το 1907 πηγαίνει στην Κρώμη μαζί με τον αδελφό του, Γιάννη, για αλλαγή κλίματος και πιθανότατα για να βελτιώσει την κατάσταση της υγείας του, μια και υπέφερε από φυματίωση του λάρυγγα. Το χειμώνα του 1908, ζώντας στο Αχάλτσικ της Γεωργίας και βρισκόμενος σε απόγνωση, ρίχνει τα περισσότερα έργα του στη φωτιά. Πεθαίνει το χειμώνα του 1909, σε ηλικία 36 ετών.

Με τα γράμματα ασχολήθηκε από πολύ νωρίς. Σ' αυτό τον ώθησε και η γνώση διάφορων ξένων γλωσσών, όπως της γαλλικής, που τη διδάχθηκε στο σχολείο των Φρέρηδων στην Τραπεζούντα και της ιταλικής που την έμαθε στο ιταλικό σχολείο της πρωτεύουσας του Πόντου. Τα πρώτα του έργα, που δημοσιεύθηκαν με ψευδώνυμο στο περιοδικό "Αστέρ του Πόντου" ήταν ποιήματα.

Την ίδια περίοδο ζώντας στην Τραπεζούντα, έγραψε διάφορα θεατρικά έργα, που παίχθηκαν από παιδιά δημοτικών σχολείων με τη δική του σκηνοθεσία. Στα έργα αυτά διακρίνεται κυρίως μία ηθογραφική τάση.

Στην ώριμη περίοδο της συγγραφικής του δραστηριότητας όμως αποκαλύπτεται ο κοινωνικός προβληματισμός ενός κατ' εξαχίν επανόστασης συγγραφέα.

Πολυγραφότατος, ασχολήθηκε με το δοκίμιο, το μυθιστόρημα και το θέατρο. Το τελευταίο αποτελεί και το κύριο πεδίο ενασχόλησής στην ωριμότητά του. Τα έργα του μπορεί να διακριθούν, σε γενικά: "Επιστολαί από την Κρώμη, την Αθήνα και την Πετρούπολη", "Ανταποκρίσεις από τον πόλεμο του 1897", "Κοινωνικά ζητήματα", "Νομικά", "Σκέψεις και διηγήματα της γυμνασιακής και της φοιτητικής ζωής", "Θεατρικά έργα" (μελέτες).

Μυθιστορήματα: "Ματωμένο κάστρο", "Το θαύμα της Ευαγγελίστριας ή η Συριανή", "Αν ζούσαμε αληθινά", "Νεοπλουτοί", "Η χειροφτημένη", "Η ζωή προστάζει".

Θεατρικά: "Τα δώρα της Νεοχρονιάς" (ή της Πρωτοχρονιάς), "Η προξενεία", "Τα σκοτάδια", - γνωστότεο ως Λαζάρουλας, "Τα μισόφωτα", "Το φως", "Τρελός".

Απ' αυτά σώζονται ολόκληρα "Η Προξενεία", "Τα σκοτάδια" και "Τα μισόφωτα" (το τελευταίο σε χαρόγραφη μορφή, βρίσκεται στα χέρια των συγγενών του) καθώς και αρισμένες σελίδες από τον "Τρελό".

Στις θεατρικές του σελίδες κατά γενική ομολογία βρίσκεται ο καλύτερος Γ. Φωτιάδης.

Μετέφρασε ακόμη, Ουγκώ και Λαμαρτίνο ("Μεταφράσεις Ουγκώ και Λαμαρτίνου").

Ενθυμήματα και γεγονότα στο χωριό Ιμερα Πόντου

Του Γιώργου Σιαμανή

Το χωριό Ιμερα είχε υψόμετρο άνω από 1.800 μέτρα. Σχεδόν 6 μήνες το χρόνο είχαμε χιόνια και ήταν συνθησιμένο φαινόμενο οι χιονοστοιβάδες. Πολλές φορές να δημιουργούν θύματα. Η Χαμνάβα η Τσόφα, από το Λειβάδ' είχε μία αδελφή. Τ' «Αεβαρβάρας» την ημέρα κίνησε από την Τραπεζούντα, μαζί με μια καλόγρια, για το χωριό. Σον «Αεζεχαρέαν» τους τύλιξε μια χιονοθύελλα. Τις βρήκαν αγκαλισμένες και νεκρές. Τη λέγανε Γαλήνη. Το περιστατικό το άκουσα από τη μητέρα μου. Ο Κόρσαββας από το χωριό είχε μια θυγατέρα. Την πάντρεψε στη «Χάρσορα» γειτονικό χωριό. Τη Ποπατρανταφύλ' ο Πάνον ήταν «γουρουχτζής» και την συνόδεψε στη Χάρσορα. Στην επιστροφή του καταπλακώθηκε, κοντά στον Αένεν τη Θωμάντων από «στάδ» (χιονοστοιβάδα). Τον βρήκαν νεκρό.

Μιά μέρα ο Ισαάκς τη Φωστήρ, ερχόταν από την Ιμερα, μαζί με τον Μουχαήλ τον Νατζαραντέν. Σα πολλά' απάκια (τοποθεσία) καταπλακώθηκαν από ένα «στάδ». Ο Ισαάκς γλίτωσεν, ο Μουχαήλς πέθανε. Λέγανε: «Αεβαρβάρα εφύσεσεν κι Αε - Νικόλας εχόντζεν και τ' Αεσάββα την βράδυν εφούρκισεν τη παλληκάρια». Τη Κοβλακά ο Δημήτρης είχαν εχόντζεσα «αδελφοκόρτσια» και έναν αδελφό. Είχαν κι έναν «χαμελέτεν» (αλευρόμυλον). Τα κορίτσια ήθελαν να πάρουν το μερτικό τους από την πατρική κληρονομιά. Εκείνος δεν έστεργεν στη διανομή. Μαλώναμε συχνά. Βρίζανε τον αδελφό τους. Μία από τις αδελφές ήτο μάνα της Αμαλίας Σιαμανή, η άλλη, η Αναστασία, τη Τσιλικάρ, η Σωτήρα τ' Αβρόσιου και η Ελένη.

Ο Κόρσαββας ο Γιάννης εθεωρείτο ευεργέτης. Με εξοδά του κατέβασε το νερό από τον Αένεν (το μοναστήρι του αγίου Ιωάννου) και έχτισε μιά βρύση στο σχολείο, μιά στην ενορία «Καθημερετών» μιά στ' αλώνια και μιά κοντά στο σπίτι τη Μολτοβάν. Γιαυτό και η Δημηρογροντία με ψήφισμά της τον ανακήρυξε «Μέγαν Ευεργέτην».

Πηγαίνοντας προς τη «Τάντονος το γεφύρ» (το 'λέγαν έτσι επειδή το έχτισε ο Τάντον) ένας δρόμος βγάζει σε μιά

τοποθεσία που λέγεται «Αλογομούστες». Λέγεται ότι τα παλιά χρόνια οι ληστές εκεί πάνω μαζευότανε και δένανε τ' αλόγα τους. Υπήρχαν ακόμα στην εποχή μας «χαλκάδες» μέσα σε δυό σπήλαια μεγάλα σαν σπίτια. Από την Ιμερα προς την τοποθεσία αυτή ήτανε ένα μεγάλο λαγκάδι. Εκεί κάθε Ιμερίτες είχε το χωράφι του. Πιο πέρα είναι τ' Αθωνάρια και από εκεί ένα μονοπάτι οδηγεί στο «Λευκέν» που ήτο το «Παρχάρ» της Ιμερας. Αντίκρυ το «Χαντζάρ» άλλη τοποθεσία όπου μαζεύανε οι γυναίκες τα «Διφόρια». Από το Χαντζάρ προς τον Αεζηράτ το μέρος ήταν γυμνό, από δένδρα είχε όμως μεγάλα «τζουχάλια» δηλαδή ένα είδος καλαμιάς που ήταν απλωμένη κατά γης και γεμάτο «Διφόρια». Το Γούρτζεν ήταν κι αυτό δάσος με «τεζία» (έλατα) και γεμάτο με «τζουντζούρες» ένα χόρτο γλυκό που το έτρωγαν και οι άνθρωποι το δε γάλα των αγελάδων που το βόσκανε «ιριδίζεν».

Στή «Ποπαλαζάρ-το πεγάδ» πιο εκεί από την ενορία Ζουβακάντων, λέγανε, ότι έβγαίνε από το έδαφος πετρέλαιο. Ακόμα σο «Ομαλοκόλ» η γιαγιά της ανακάλυψε μια μεγάλη πέτρα από όπου έκοβε κομμάτια και τα χρησιμοποιούσε για να επεξεργάζεται τα δέρματα που έκαναν τσαρούχια. Αυτά τα τσαρούχια που κατασκευαζότανε από τέτοια κατεργασμένα δέρματα τα λέγανε «Χασούλια». Σίγουρα επρόκειτο για στύψη (στυπτηρία). Στο χωριό το ονόμαζαν «Σιόπ».

Η «Ρούδα τη Γερασιμάντων του Γιώρ η γυναίκα» προπάπου της μητέρας μου, διαμαρτυρήθηκε στις... άτρα της που κάθε Μεγάλη Παρασκευή κουβαλούσε στην Εκκλησία του Αγίου Γεωργίου διάφορα αντικείμενα και πρόσφερε υπηρεσίες στο ναό για την καθαριότητα και τον ευπρεπισμό του. «Ολα εσύ θ' εφτάς;» του έλεγε ας βάλουν κι άλλοι το χέρι τους. Τη νύχτα βλέπει στ' όνειρό της τον Άγιο Γεώργιο που της παρεπονέθη: «Ρούδα ούλτε αν κατ' εποίκα, εσέν πα ντ' εποίκα;».

Η «Παρθένα η Γερασιμίνα, ασή Ζουβακάντων» η Γιορίνα όπως την έλεγαν, γιαγιά της μητέρας μου, «έδενεν» το λύκο. Κάποτε χάθηκε μιά αγελάδα τους σόν «Μαλοκέφαλον». Εκεί επάνω υπήρχε ένα μεγάλο σπήλαιο. Το πρωί η μάνα της η Αναστασία πήγε εκεί και τι να δει; Ένας λύκος στέκεται μπροστά στο ζωό, τα σάλια του να τρέχουν από το στόμα του και να μην μπορεί να δαγκάσει. Η μάνα της πόρηε την αγελάδα και γύρισε.

Αληθινά ιστορίας

Ετον το 1941 τη χρονιάς (κατοχή). Σ' όλεν την Ελλάδα η πείνα εθερίζεν τον κόσμο. Οι Πολιτανοί επούλναν τα προίκας τοι κοριτσιάτου ή έλλαζαν ατα με ολίγα αλεύρα ή έναν κομμάτ' ψωμίν. Σο χωρίον εμουν, το Μουστερέκ (Μελισσοουργιό) τη Κιλκιζή, κάθην ημέραν έρχουσαν ας σην Σαλονίκη πολλοί πουγαλεμέν' α σην πείναν με τα προίκας τοι κοριτσιάτου για να αλλάζ'ν ατα με ολίγα αλεύρα ή ψωμιά. Οι χωρέτ' εμουν πολλά φορές εδίναν ατ'ς ολίγον ψωμίν ή ολίγα αλεύρα χωρίς να παίρ'νε τίδεν, γιατί έτζουσαν ατ'ς και εντούινεν σον νουν ατουν τα' εκεινέτερον η ποροσφυγία. Και ολίγα είχαν μαζί ατουν και τα παιδία 'τουν.

Έναν ημέραν το χάταλον τη Μελήτα, η Φρειδερίκη, έτρωγεν έναν κορτσόψωμίν αλειμμένον με βούτορον και μέλ'. Έναν μικρόν φορτσόψωμίν αλειμμένον με βούτορον και μέλ'. Έναν μικρόν φορτσόψωμίν αλειμμένον με βούτορον και μέλ'. Έναν μικρόν φορτσόψωμίν αλειμμένον με βούτορον και μέλ'. Έναν μικρόν φορτσόψωμίν αλειμμένον με βούτορον και μέλ'.

Μαύρα καιρούς και μαύρα χρόνια!

Η εικόνα αυτή έμεινε βαθιά χαραγμένη στη μνήμη μου.

Ε. Φραγκίδης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

1. Πουγαλεμέν' = απογοητευμένοι, ταλαίπωροι
2. Εντούινεν σον νουν ατουν = τους ερχόταν στο μυαλό, θυμούνταν
3. Ετζουσαν ατ'ς = τους λυπόνταν
4. Τα' εκεινέτερον = η δική τους
5. Χάταλον = μωρό, νήπιο
6. Έναν ξάι = λιγάκι
7. Αναχάπαρα = ξαφνικά
8. Ευτάς με = θα με κάνεις
9. Ταλεύω = αρπάζω

Ένας θρύλος του Σταυρί

+ Στάθη Κυριακίδη

Θα ήτο γύρω στα 1870 όταν μία Χριστιανή στο Σταυρίν είδε όνειρο και επήγε στον παπάν του χωριού και του είπε:

"απόψ' έρθεν Αεθόδωρον και είπε με να λέω σε να αρχινάς να χτίεις ατον ακεί πέραν 'ς σο χωράφ απές".

Το χωράφι ήταν του Αμήρ - αγά, αρμενικής καταγωγής κατά τον μακαρίτην Λάζαρον τον Τσιρκίν, ο παπάς πήγε στον Αμήρ - αγά και τον ρώτησε πόσα θέλει να πουλήσει το χωράφι του για να κάνουν εκεί εκκλησία.

Ο Αμήρ - αγάς θύμωσε και έδωξε τον παπάν, λέγοντας φύγε από εδώ εγώ δεν έχω χωράφι για μαγάρισμα.

Εφυγε ο παπας χωρίς άλλο τίποτε να προσθέσει.

Την επομένη ο Αμήρ αγάς παρήγγειλε τον παπά να πάει κοντά του να φέρει και την φωτογραφία του Αγίου.

Ο παπάς πήρε μία απαστράπτουσα εικόνα και πήρε διότι εκατάλαβε πως κάτι τι το σοβαρό υπάρχει, όταν πήγε τον ευρήκε τον Αμήρ αγάν κληνίρη και μόλις είδε την εικόνα έκρυψε το πρόσωπό του κάτω από το πάπλωμα φωνάζοντας:

"Χουντζούρ χουγιανάτ αλ тарлаї παρά ιστεμέμ!".

Τότε ο παπάς εκάλεσε τους Χριστιανούς έφεραν μαστόρους και διαίτη προσκευής τους εργασίας ανήγειραν εσκύνον τον μεγάλο και περικαλλή ναόν του Αγίου Θεοδώρου, εόρταζε δε και 8 Σεπτεμβρίου.

Εκτοτε ο Αμήρ αγάς όστις διηγήθηκε τα όσα έχει πάθει από τον καβαλάρη όστις τον έσπασε τα πλευρά και έκείτο κληνίρης, διέταξε και μετά τον θάνατόν του να συνεχίσει η οικογένειά του κάθε χρόνο στη μνήμη της εορτής του Αγίου να δώσει

έναν τας κορκότα και δύο χουλιάρεας βούτορον

ακόμη και ξύλα για να ψήνονται τα φαγητά, έδωσε δε και ένα μεγάλο καζάνι (χαλκόν) για να μαγειρεύουν μέσα, αυτά τα άκουσα από την γιαγιά μου Κυριακάβαν που τότε ήταν 20 χρονών και κουβάλησε πέτρες στην εκκλησία.

Αργότερα ο γιός του Αμήρ ο Ισεϊν - αγάς ζήτησε το καζάνι για την δουλειά του και αρνήθηκε να το επιστρέψει ως κληρονομία του, αλλά και εδώ επρόφθασε ο Άγιος, που το πρωί φορτώθηκε μόνος του το καζάνι και το πήγε στην εκκλησία.

Το έθιμο εκείνο των φαγητών στην μνήμη των Αγίων ήταν σε όλα τα χωριά του Πόντου και έβλεπε από μακριά τρεις - τέσσερις ώρες ποδαρόδρομο πήγαιναν οι Χριστιανοί στην μνήμη του εκάστοτε Αγίου.

Κάτ' έπαθανε οι ανθρώπ'

Κάτ' έπαθανε οι ανθρώπ' σ' ατωριζνά σα χρόνια την νύχταν κι κοιμούτανε σ' ο κρεβάτ' κ' εχωρούνε. Και ασ' ο πολλά το νούνημαν όλεν παραλαούνε.

Άλλο κι καλατσιεύκουνταν σο κασιό σ' κι τερούνε, ενέσπαλανε πώς γελούν και πώς παρηγορεύνε. Τρέχνε - αραεύνε οι γιατρούς κ' επορούν να λαρούνταν.

Και όντας απογαλεύκουνταν οι υπαντρεμέν' χωρίουν', παίρνε μασιέρια σπάουνταν όπλα για να σκοτούνταν, αφήνε παιδία ορφανά μαναχά με τρανύνε δίχως εγκάλιαν δίχως φαϊν και δίχως διαρμένιαν.

Παίρνετην στράταν πορπατούν και άλλο όπίσ' κι κλώσκουν εφτάν' τη νύχτας την ζωήν τη νύχτας τα δουλειάς.

Μαθάνε πώς κομπώνε ανθρώπ'ς, μαθάνε τον κλεψίον, μαθάνε τα ναρκωτικά, και όλια τ' ασκεμοσύνιας. Ανθρωπε μ' αρεύς πολλά ατά ντο έεις κανείνταν.

Τράνυνον τα παιδία σου με τη ζωής τον νόμον βάλεν σ' ην κάρδιας την χαράν καισ ο κασιό σ' το γέλωσ πεί πάντα "δόξασοι ο Θεόν" και κανάν μη φοάσαι. Με την ελπίδα μαξιλάρ και την εγάπ' γιοργάνι άλλο κι θα παραλαλαίς ραχάτα θα κοιμάσαι.

Αύγουστον 2000
Γιάννης Μιχαηλίδης

Σημ. "Αργοναύτη": Και πάλι μας ξάφνιασε ο κ. Γιάννης Μιχαηλίδης και με αυτούς τους στίχους του, που επιχειρεί μια ποιητική προσέγγιση στη σημερινή μας κοινωνία.

Η ποιητική φωνή του φίλου κ. Μιχαηλίδη μας συγκινεί. Μας έχει κερδίσει ανεπιφύλακτα.